

UUDISTUNEEN JÄTELAIN VAIKUTUKSET HaminaKotkan satamassa toimiviin PK-yrityksiin

Anne Fransas ja Emmi Rantavuo

KOTKA 2014
KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA
SARJA B. TUTKIMUKSIA JA RAPORTEJA NRO 134

© Tekijä(t) ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Taitto- ja paino: Tammerprint Oy

ISBN: 978-952-306-093-7 (nid.)

ISBN: 978-952-306-094-4 (PDF)

ISSN: 1239-9094 (nid.)

ISSN: 1797-5972 (PDF)

julkaisut@xamk.fi

TIIVISTELMÄ

Tämä raportti käsittelee Uuden jätelain käytännön haasteet –hankkeessa tehtyä selvitystä, keskeisiä jätelain muutoksia ja projektin toimenpiteitä. Uuden jätelain käytännön haasteet –hankkeen tarkoituksena on ollut lisätä HaminaKotka Satama Oy:n alueella toimivien yritysten tietoisuutta ja osaamista uudistuneen jätelainsäädännön asettamista vaatimuksista jätteen käsittelylle ja kierrätykselle sekä kartoittaa lisääntyvän kierrätyksen mahdollisesti aikaansaamaa uuden liiketoiminnan potentiaalia.

Hankkeen kohderyhmänä ovat olleet HaminaKotka Satama Oy:n alueen toimijat, erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset ja välillisesti jätehuoltoja harjoittavat organisaatiot. Hanke on Kymenlaakson ammattikorkeakoulun hallinnoima hanke, johon rahoitus on saatu Hämeen ELY-keskuksen kautta Euroopan sosiaalirahastosta (ESR).

Tiukentuneet asetukset jätelainsäädännössä ovat tuoneet yrityksille uusia velvoitteita. Uuden jätelainkäytännön haasteet –hankkeen aikana on selvitetty kyselyin ja haastatteluin tietoutta muutuneista lakiasetuksista yrityksissä sekä niissä syntyviä jättejakeita. Kyselyn perusteella järjestettiin tietoiskutyyppejä koulutuksia, joissa käytiin läpi lain keskeiset muutokset ja keinot, joilla niihin voi vastata. Projektissa on järjestetty seminaari, jossa jätteenkäsittelyä harjoittavat yritykset ja organisaatiot saivat mahdollisuuden esitellä toimintaansa ja verkostoitua satamassa toimivien yritysten kanssa.

Kohdeyrityksissä syntyy perustellusti pääosin jätettä kuljetuksista, varastoinnista tai kuormauksesta. Osa yrityksistä jo tunsi uudistuneen jätelainsäädännön vaatimukset, osalle erityisesti kirjanpito- ja tuottajavastuuelvoitteiden laajeneminen oli jäänyt huomiotta. Jätteiden yhteistoinnillisen keruun mahdollisuus nähdään haasteellisena ja uuden liiketoiminnan potentiaali on vähäistä suoraan sataman yrityksiltä. Useimmilla yksi jätteenkäsittelyorganisaatio hoitaa kaiken jätehuoltoon liittyvän kokonaisvaltaisena palveluna. Tämä saattaisi avata välillisesti mahdollisuuksia uusille toimijoille jätehuoltoyritysten kautta jatkokäsittelijänä.

ABSTRACT

This study covers the essential legislation modifications and the phases carried out in a project “Reformed waste legislations - challenges in practice”. The aim of the project has been to increase knowledge and know-how of the requirements the renewed waste legislation has set to waste management and recycling and also to chart the new possible business potential that the increasing recycling might bring on in companies at Port of HaminaKotka region.

Prime target group in this project has been the Port of HaminaKotka operators, especially small and medium sized companies. Indirectly project involves waste management organisations. This project is administered by Kymenlaakso University of Applied Sciences and it is funded by Häme Centre for Economic Development, Transport and the Environment through European Social Fund.

Tightened regulations in waste legislation has brought new obligations to companies. During the project “Reformed waste legislations - challenges in practice” knowledge about reformed waste regulations and generated waste sections in target companies has been researched. Informatory and educational events were arranged about the essential changes in law and ways to respond to them. Also a seminar took place in Hamina, where the waste management companies and organisations were admitted an opportunity to present their trade and to network with the port operators.

Mainly the generated type of waste in target group was reasonable and originated from transport, storage or loading. Some of the companies were familiar with new legislative demands, some weren't aware particularly of accounting and producer responsibilities. Possibility to a cooperative waste management was seen challenging and a potential to new business possibilities were considered remote. Most of the port operators have a complete waste management solution. That can offer an indirect chance to new operators in waste management in continuation processing.

Keywords: waste legislation, waste management, port

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
I JOHDANTO	6
1.1 Taustaa	6
1.2 Rajaukset	6
2 JÄTEHUOLTOJÄRJESTELMÄ	8
2.1 Jätelaki 646/2011	8
2.1.1 Jätteen määritelmä ja lain soveltamisalat	10
2.1.2 Jätteen keräys ja valvontamenettelyt	11
3 MENETELMÄT JA PROJEKTIN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	14
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA MUUT TOIMENPITEET	15
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
LÄHTEET	23
LIITTEET	24

I JOHDANTO

I.1 TAUSTAA

Suomen jätelaki ja eräät keskeiset asetukset on uudistettu vuosina 2012 – 2013. Tässä tutkimusraportissa selvitetään uuden jätelain (Jätelaki 646/2011) keskeisiä uudistuksia ja niiden vaikutuksia HaminaKotkan sataman yrityksiin. Raportti liittyy ESR-rahoitteiseen ”Uuden jätelain käytännön haasteet” –hankkeeseen. Hankkeen kohderyhmänä ovat HaminaKotka Sataman Mussalon ja Haminan satamanosien alueella toimivat yritykset ja niiden joukosta erityisesti PK-yritykset. Välilliseen kohderyhmään kuuluvat alueen jätteenkäsittelyä harjoittavat organisaatiot ja yritykset. Hankkeessa selvitetään kohderyhmän yrityksissä syntyviä jätevirtoja. Lisäksi hankkeessa tehdään tunnetuksi jätettä käsittelevien organisaatioiden ja yritysten toimintaa sataman yrityksille.

”Uuden jätelain käytännön haasteet”-hankkeessa tehtiin syksyllä 2014 kyselytutkimus, jonka vastauksia täydennettiin haastattelujen avulla. Tavoitteena oli selvittää millaisia toimenpiteitä jätelain 646/2011 käytäntöön soveltaminen vaatii Haminan ja Kotkan alueen satamissa kohderyhmänä olleilta yrityksiltä. Lisäksi kyselyssä selvitettiin jätteiden tuottajavastuuta, jätteenkäsittelyn etusijajärjestyksen (kuva 1, s. 9) noudattamista ja jätteen jatkokäsittelyn erityisvaatimuksia.

I.2 Rajaukset

Uuden jätelain käytännön haasteet –hankkeen kyselytutkimus on rajattu koskemaan HaminaKotka Satama Oy:n Mussalon ja Haminan satamanosissa toimivien PK-yritysten jätehuollon nykytilaa ja tietämystä jätelaista (646/2011).

HaminaKotka Satama Oy sijaitsee Kaakkois-Suomessa, EU:n ja Venäjän rajapinnassa, E18-moottoritien ja rautatieyhteyksien välittömässä läheisyydessä. Sijaintinsa ja liikenneyhteyksiensä ansiosta HaminaKotkan alueen satamat ovat merkittävä kauttakulkureitti ja kaikkien kuljetusmuotojen keskipiste. (HaminaKotka Satama Oy.)

HaminaKotka on Suomen suurin yleis-, vienti-, kontti- ja transitosatama, josta on säännölliset yhteydet kaikkiin merkittäviin eurooppalaisiin satamiin ja sitä kautta maailmalle. Sataman liikennetilaston mukaan (3.9.2014) satamaliikenne oli tammi-elokuussa vuonna 2014 yhteensä noin 9 miljoonaa tonnia, joista viennin osuus oli noin 6,1 miljoonaa tonnia ja tuonnin noin 2,9 miljoonaa tonnia. (HaminaKotka Satama Oy.)

Alusjätteet on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Alusjätteiden käsittelyä säätelevät jätelain lisäksi merilaki, merenkulun ympäristönsuojelulaki ja IMO:n MARPOL-säädökset. HaminaKotkan Satama Oy:llä on jäteohjeensa, mutta nämä ohjeet keskittyvät satamaan saapuvien alusten jätehuoltoon ja lajitteluun. Satamassa toimivat operaattorit vastaavat itse omasta toiminnastaan syntyvien jätteiden käsittelystä ja kuljetuksesta. Jätehuollon on kuitenkin tapahduttava asianmukaisesti.

2 JÄTEHUOLTOJÄRJESTELMÄ

Jätelaissa määritellään eri viranomaisten tehtävät ja heidän vastuunsa. Ympäristöministeriö hoitaa toiminnan yleisen ohjauksen, seurannan ja kehittämisen. ELY-keskukset ohjaavat ja edistävät säännöksissä mainittuja tehtäviä omilla toimialueillaan. ELY-keskukset ovat vastuullisia viranomaisia ja HaminaKotkan Sataman alueella Kaakkois-Suomen ELY-keskus toimii valvovana viranomaisena. Tuottajavastuun osalta on kuitenkin Pirkanmaan ELY-keskus valtakunnallinen viranomainen ja ohjaa siihen liittyviä toimia koko Suomessa. Suomen Ympäristökeskus SYKE on toimivaltainen viranomainen, joka huolehtii yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa jätteiden kansainvälisestä siirrosta. (Jätelaki 646/2011, 3.luku, 22§)

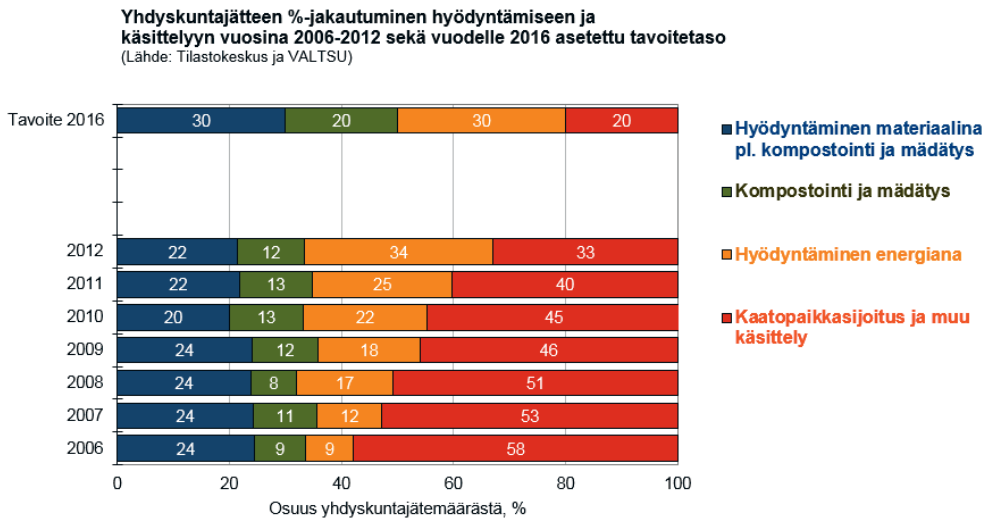
Yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskukset ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja he valvovat lain määräysten noudattamista. Lisäksi tiettyjä tuotteita koskevien erityismääräysten noudattamista valvovat Turvallisuus- ja kemikaalivirasto ja tullilaitos. (Jätelaki 646/2011, 3 luku, 24-25§)

HaminaKotka Sataman toimialueella paikallisina valvovina viranomaisina toimivat Kotkan kaupungin ympäristökeskus ja Haminan ympäristönsuojelutoimisto sekä Kaakkois-Suomen ELY-keskus. Kuntien viranomaisilta haetaan toimintaan mahdollisesti tarvittavaa ympäristölupaa.

2.1 JÄTELAKI 646/2011

Jätelakiuudistuksen taustalla on pyrkimys ajantasaistaa lainsäädäntöä vastaamaan nykyisiä tarpeita ja tavoitteita. Sen tarkoituksena on ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle sekä vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, edistää luonnonvarojen kestävästä käytöstä, varmistaa toimiva jätehuolto ja ehkäistä roskaantumista. (Jätelaki 646/2011, 1. luku, 1 §).

Jäteasetuksessa on annettu jätteen kierrätykselle tavoite, jonka mukaisesti 50 % yhdyskuntajätteen tulisi kierrättää vuoteen 2016 mennessä ja rakennusjätteestä 70 % vuoteen 2020 mennessä. (Ympäristöministeriö)

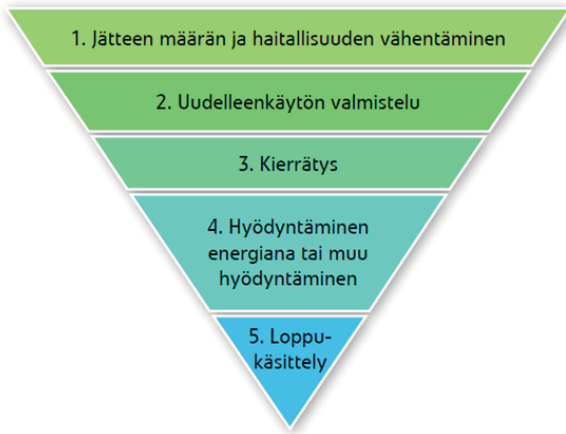

Kuva 1. Yhdyskuntajätteen hyödyntämisen ja käsittelyn kehitys vuosina 2006–2012 ja asetettu tavoite vuoteen 2016 mennessä. (SYKE)

Kuvasta 1 nähdään yhdyskuntajätteen hyödyntämisen ja käsittelyn kehitys vuosina 2006-2012 ja tavoitetaso vuonna 2016. Jätelain muutoksilla pyritään edistämään näiden tavoitteiden saavuttamista. Kuvasta nähdään, että jo vuonna 2012 energiahyödyntämisen tavoitetaso ylitetty. Samaan aikaan muun hyödyntämisen (kierrätys, uudelleenkäyttö jne.) taso ei ole noussut juurikaan lähemmäs tavoitetasoa. Kaatopaikkajätettä on saatu pienennettyä kuuden vuoden aikana miltei 60 % osuudesta noin kolmasosaan koko yhdyskuntajätteen jakautumisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että energiapoltetaan vielä paljon jätettä, joka tulisi hyödyntää muilla tavoin. Lisäksi ennen 2016 kaatopaikka-asetuksen kiristymistä on löydettävä uusia keinoja kaatopaikalle menevän jätteen määrän vähentämiseksi. Energiapolton tasoa ovat nostaneet useat viime vuosina käynnistetyt jätteenpolttolaitokset.

Jätelain keskeisimpiä periaatteita on etusijajärjestys (kuva 2). Uudistuneessa lainsäädännössä etusijajärjestys muuttuu sitovaksi yleisvelvollisuudeksi. Periaate sitoo ammattimaisia toimijoita ja kotitalouksien on huomioitava periaate mahdollisuuksien mukaan. Etusijaperiaatteen mukaisesti on ensisijaisesti pyrittävä vähentämään jätteen määrää ja haitallisuutta. Vähentämispyrkimysten jälkeen on aine tai tuote valmistettava uudelleenkäyttöä varten tai kierrätettävä. Se jäte, jota ei pystytä käyttämään uudelleen tai kierrättää, tulee pyrkiä hyödyntämään energiana. Vasta viimeisenä vaihtoehtona on jätteen loppukäsittely. (Ympäristöministeriö)

Jätteen synnyn ehkäisy etusijalla

Kuva 2. Jätelain etusijaperiaate. (Ympäristöministeriö)

Jätelaki ja sen keskeiset asetukset astuivat voimaan 1.5.2012, osassa velvollisuuksista on käytössä siirtymäajat, joista viimeisimmät päättyvät 1.5.2016. (Ympäristöministeriö)

2.1.1 JÄTTEEN MÄÄRITELMÄ JA LAIN SOVELTAMISALAT

Jätelain terminologia uudistui osittain lain voimaantulon myötä. Jätteen määritelmä on yleisesti aine tai esine, jonka sen haltija on poistanut, aikoo tai on velvollinen poistamaan käytöstä. Jätteen määritelmää on tulkittava laajasti ja aine tai esine on jätettä vain sen täyttäessä jätteen tunnusmerkit. (Järvinen, K. 2013)

Jätteen yleistä määritelmää täydennetään seuraavasti:

- Sivutuote syntyy tuotantoprosessissa eikä ole jätettä, vaan se rinnastuu tuotteeseen. (Järvinen, K. 2013)
- Hyödyntämistoimien jälkeen jätteeksi luokittelu päättyy eli on lakannut olemasta jätettä. Tästä käytetään termiä EoW, End-of-Waste. Hyödyntämistoimien jälkeen aineesta on tullut tuotetta, jota käytetään yleisesti johonkin tiettyyn tarkoitukseen tai sille on olemassa kysyntää markkinoilla, tuote täyttää tarvittavat standardit tai vaatimukset, eikä sen käyttö vaaranna ympäristöä tai ihmisen terveyttä. (European Commission. 2014) EoW:n arviointikriteerit on annettu rauta-, teräs- ja alumiini- ja kupariromulle ja lasimurskalle. Keräyspaperin, muovin ja kompostin osalta EoW-kriteerit ovat valmisteilla. (Järvinen, K. 2013)

Osa määritelmistä on uusia tai niiden sisältö on muuttunut:

- Aiemmin käytetty määritelmä ongelmajäte on muuttunut *vaaralliseksi jätteeksi* ja jätteen vaarallisuuden luokittelu perustuu sen vaaraominaisuuksiin.
- *Yhdyskuntajätteeksi* luokitellaan asumisessa syntyvä jäte ja laadultaan siihen rinnastettava jäte, joka syntyy hallinto-, palvelu- tai elinkeinotoiminnassa.
- *Asumisjätettä* on vakinaisessa tai vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa tai muussa asumisessa syntyvä jäte määrästä tai laadusta riippumatta. Asumisjätettä ovat myös vaaralliset jätteet sekä sako- ja umpikaivolietteet.
- *Sekalaista yhdyskuntajätettä* on jäte joka jää jäljelle, kun jätteestä on sen syntypaikalla kerätty erilleen jätelajeittain yksilöidyt jättejakeet ja se jäte, jonka sisältämiä jättejakeita ei pystytä selkeästi yksilöimään.
- *Jätteen käsittely* on yhteinen termi jätteen hyödyntämiselle ja loppukäsittelylle.
- *Jätteen hyödyntäminen* on toimintaa, jonka tarkoituksena on käyttää jäte hyödyksi korvaamalla siihen tarkoitukseen muutoin käytettäviä aineita tai esineitä.
- *Jätteen loppukäsittelyllä* tarkoitetaan jätteen sijoittamista kaatopaikalle, poltettavaksi ilman energian talteenottoa tai muu rinnastettava toiminta, joka ei ole hyödyntämistä, vaikka toissijaisesti jätteen aineita tai tuottamaa energiaa hyödynnettäisiinkin.
- *Uudelleenkäytössä* tuotetta tai osaa siitä käytetään uudelleen alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa. Uudelleenkäyttö ei ole osa jätehuoltoa, vaan kuuluu jätteen synnyn ehkäisyyn.
- *Uudelleenkäytön valmistelu* on toimintaa, jossa tuotetta tai osaa siitä valmistellaan uudelleen käyttöä varten ilman muuta esikäsittelyä.
- *Kierrätyksessä* jäte hyödynnetään aineena (esimerkiksi kompostointi). Kierrätys on osa jätteen hyödyntämistä. (Järvinen, K. 2013)

Jätelakia sovelletaan varsinaisen jätehuollon, roskaantumisen lisäksi myös maihin toimitettuun alusjätteeseen ja öljy- tai kemikaalivahingossa syntyneeseen jätteeseen torjuntatoimien jälkeen. (Järvinen, K. 2013)

Jätelain ulkopuolelle rajataan tietyt jätteet, joihin sovelletaan muita lakeja ja asetuksia. Näitä ovat esimerkiksi ilmaan johdettavat päästöt, talteen otettu ja varastoitava hiilidioksidi, jätevedet, räjähteet, radioaktiivinen jäte. Pilaantumaton ruoppausjäte, joka sijoitetaan vesilain (587/2011) mukaisesti tai maaperästä irrottamaton pilaantunut jäte eivät myöskään kuulu jätelain piiriin. Eläinperäiset sivutuotteet, joista säädetään sivutuoteasetuksessa (EY N:o 1069/2009), eivät kuulu jätelain alaisiin sivutuotteisiin lukuun ottamatta poltettavaksi, kaatopaikalle sijoitettavaksi tai biologiseen käsittelylaitokseen tarkoitettuja tuotteita. Jätelaissa määritellyn kirjanpito-, tiedonanto-, seuranta-, tarkkailu- ja siirtokirjamenettelyn ja tiettyjen hyödynnettävien sivutuotteiden osalta on poikkeuksia maa- ja metsätaloudessa. Samoin toimitaan rakentamistoimissa syntyvien pilaantumattomien aineiden kohdalla, jotka hyödynnetään kaivuupaikalla rakentamiseen. (Järvinen, K. 2013)

2.1.2 JÄTTEEN KERÄYS JA VALVONTAMENETTELYT

Jätelain 100 § mukaan ammattimaisesta jätteen keräyksestä on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Viranomaisen ilmoittaa rekisteröinnistä toiminnanharjoittajalle ja ELY-keskus tallentaa tiedon hallintajärjestelmään. Kun yritys merkitään jätehuoltorekisteriin, se samalla ilmoittautuu valvottavaksi. Mikäli jätteen keräys tapahtuu osana muuta ympäristöluvan vaativaa toimintaa, erillistä ilmoitusta ei tarvita. (Järvinen, K. 2013)

Jätekirjanpitovelvoitteet ovat kiristyneet edelliseen lakiin verrattuna. Jätteen tuottajan on pidettävä kirjanpitoa, jos yksikin seuraavista ehdoista täyttyy. Toiminta, jossa syntyy vaarallista jätettä edellyttää aina aikajärjestyksen mukaista kirjanpitoa. Jos yrityksen toiminnasta syntyy vähintään 100 tonnia jätettä vuodessa, tulee sen paitsi pitää aikajärjestyksen mukaista kirjanpitoa, laskea myös yrityksen ominaisjättemäärä. Ympäristöluvanvarainen toiminta on aina kirjanpitovelvoitettua. Näiden lisäksi myös toiminta, jossa syntyy yhdyskuntajätevesilietettä edellyttää kirjanpitoa. (Jätelaki, 13 luku)

Aikajärjestyksen mukainen jätekirjanpito tarkoittaa jätteen määrän kirjaamista, lain liitteenä olevan jäteluettelon mukaista sanallista kuvausta sekä ominaisuuksien ja koostumuksen kirjaamista. Kirjanpidosta on löydettävä myös jätteen vastaanottajan ja kuljettajan tiedot sekä jätteenkäsittelytapa. Kirjanpitovelvollisilla yrityksillä on siis selvilläolovelvollisuus tuottamastaan jätteestä. Vaarallisesta jätteestä on myös merkittävä jätteen vaaraominaisuudet. Jätteiden tilastointia ja seurantaan varten jätteet luokitellaan EWC-koodien mukaan. Jätekirjanpidon säilytysaika on pääsääntöisesti 6 vuotta ja laki edellyttää yrityksiä perehdyttämään jätehuollosta vastaavat henkilöt seuraamaan ja tarkkailemaan toimintaa. (Jätelaki, 13 luku)

Ominaisjättemäärän laskemiseksi voidaan yrityksessä valita sen toiminnan laajuutta parhaiten kuvaava muuttuja, joka saattaa olla hyvin erilainen eri toimialoilla. Erilaisia muuttujia voivat olla esimerkiksi henkilötyövuodet, liikevaihto, tuotanto tai hoitovuorokaudet. Ominaisjättemäärä lasketaan jätteiden kokonaisjättemäärästä sekä toiminnalle tyypillisten jätteiden määrästä suhteessa valittuun muuttujaan. (Jätelaki, 119 §; Valtioneuvoston asetus jätteistä, 20 §) Yrityksen kierrätysprosentti ja ominaisjättemäärä kuvaavat yrityksen materiaali- ja kustannustehokkuutta ja sen avulla voidaan seurata lain toteutumista.

Jätteiden siirrossa käytettävän siirtoasiakirjan käyttö on laajentunut ja sitä tarvitaan, kun kuljetetaan edellisessäkin laissa olleen vaarallisen jätteen lisäksi pilaantunutta maa-ainesta, sako-, umpi-, hiekan- tai rasvanerotuskaivojen lietettä tai rakennus- ja purkujätettä. Siirtoasiakirja voi olla sähköinen tai käsinkirjoitettu, kunhan siitä ilmenevät laissa määritellyt tiedot ja se on oltaava kolmena kappaleena; jätteen haltijalla, kuljettajalla ja vastaanottajalla. Siirtoasiakirjasta on ilmentävä edellisten yhteystiedot, siirtoajankohta alkamis- ja päättymispaikkoineen, jäteluettelon mukainen nimike ja kuvaus jätelajista sekä jätteen määrä. Asiakirjat on vahvistettava haltijan ja vastaanottajan allekirjoituksin. Vaarallisilla jätteillä on näiden tietojen lisäksi vielä omat lisävaatimuksensa. Siirtoasiakirjoja on säilytettävä kolme vuotta. Jäteasiankirjan laadinnasta on vastuussa jätteen haltija, joka saa luovuttaa jätteen vain jätehuoltorekisterissä tai ympäristönsuojelun tietojärjestelmässä olevalle vastaanottajalle tietyin poikkeuksin. (Jätelaki, 121 §; Valtioneuvoston asetus jätteistä, 24 §)

Kaatopaikkoja koskeva asetus on astunut voimaan vuonna 2013 ja sen mukaisesti biohajoavaa tai orgaanista jätettä ei saa kaatopaikoille kuljettaa lainkaan 1.1.2016 alkaen. Kaatopaikkajätteessä ei saa myöskään olla muoveja, pahveja tai paperia. Vuoden 2020 alussa päättyy viimeinenkin siirtymäaika, kun kaatopaikkakielto rakennus- ja purkujätteiden osalta astuu voimaan. (Valtioneuvoston asetus kaatopaikoista 331/2013.)

Tuottajavastuu

Tuottajavastuu tarkoittaa tuotteiden valmistajien tai maahantuojien velvollisuutta järjestää käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuolto. Tuottajavastuun käsite laajeni lain muuttuessa. Valtakunnallinen valvova viranomaisena on Pirkanmaan ELY-keskus.

Tuottajaksi määritellään suomalainen (Y-tunnus ja kotipaikka sijaitsee Suomessa) valmistaja tai ulkomaisen toimijan Suomen sivuliike, joka valmistaa tuotteita Suomen markkinoille, suomalainen maahantuoja tai ulkomaisen toimijan Suomen sivuliike, joka toimii maahantuojana Suomen markkinoille, suomalaista toimijaa tai ulkomaisen toimijan sivuliikettä, joka toimii renkaiden pinnoittajana tai tuotteen pakkaajana ja joka myy tuotetta Suomen markkinoille, suomalaista jakelijaa, joka myy sähkö- ja elektroniikkalaitteita Suomen markkinoille omalla nimellään tai tavaramerkillään, toimijaa sekä toimijaa, joka on sijoittautunut Euroopan unionin toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan ja myy etäkaupalla sähkö- ja elektroniikkalaitteita Suomessa. (Pirkanmaan ELY-keskus. 2014; Ympäristö.fi. 2013)

Tuottajavastuun alaista valmistusta tai maahantuontia on ajoneuvojen, niiden renkaiden, sähkö- ja elektroniikkalaitteiden, paristojen ja akkujen, paperin (paperituotteiden valmistukseen käytettävä paperi tai painetut paperituotteet), pakkausten valmistaminen. Pakkausten osalta vastuu koskee pakkaajia ja pakkausten maahantuojia, ei pakkausten valmistajia. Tuottaja saattaa olla vastuullinen useassa vastuualassa, jolloin sen on hoidettava vastuunsa erikseen joka alalta. (Pirkanmaan ELY-keskus. 2014; Ympäristö.fi. 2013)

Tuottajavastuun voi hoitaa kolmella tapaa. Tuottaja voi liittyä tuottajayhteisön jäseneksi, jolloin yhteisö hoitaa jätelaissa määritellyt velvollisuudet. Tuottaja voi myös ilmoittautua tuottajarekisteriin Pirkanmaan ELY-keskukseen ja hoitaa itse omalla kustannuksellaan tuotteiden keruun, kiertäyksen ja jätehuollon. Tuottaja voi perustaa myös tuottajayhteisön yhdessä muiden tuottajien kanssa. Tuottajayhteisön voivat perustaa vain tuottajat ja siihen voivat kuulua vain valtuutetut edustajat. Mikäli tuottajayhteisöön kuuluu muita, kuin tuottajia, lain perusteella yhteisöä ei voida hyväksyä tuottajayhteisöksi. (Pirkanmaan ELY-keskus. 2014; Ympäristö.fi. 2013)

Tuottajayhteisöt organisoivat vastuualansa tuotteiden hyötykäytön ja ne ovat oikeustoimikelpoisia ja voittoa tavoittelemattomia. Esimerkiksi pakkausten osalta hyötykäytöstä huolehtii PYR – Pakkausalan ympäristörekisteri PYR Oy. PYR:in organisaatiossa ovat mukana useita pakkaus-tuottajayhteisöjä jokaiselle pakkausmateriaalille. PYR hoitaa lakisäätiset tuottajille asetut velvoitteet ja kattaa jätehuollosta syntyvät kustannukset hyötykäyttömaksuilla. (PYR)

3 MENETELMÄT JA PROJEKTIN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kohderyhmä

Kyselytutkimuksen kohderyhmään kuuluivat HaminaKotkan sataman Haminan ja Mussalon satamanosissa toimivat yritykset, erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset.

HaminaKotka Satama Oy on myös täyden palvelun logistiikan ja teollisuuden keskus. 1100 hehtaarin satama-alueella toimii lähes 200 yritystä, Itämeren tehokkaimpiin kuuluva konttiterminaali sekä nestemäisten aineiden varastointi- ja käsittelypalveluihin erikoistunut nestesatama. (HaminaKotka Satama Oy.)

Tutkimusmenetelmä

Empiiristä aineistoa kerättiin kahdella aineistonkeruumenetelmällä, joita olivat kysely ja haastattelu. Kyselyn avulla selvitettiin jätteenkäsittelyn nykytilannetta satamanosissa. Kyselyllä haluttiin selvittää muun muassa yritysten tietoisuutta uudistuneen jätelain pääkohdista ja kuinka jätelain tuomiin muutoksiin on valmistauduttu jätteenkäsittelyssä sekä kuuluuko yrityksen toiminnasta tuleva jäte tuottajavastuun piiriin. Kyselytutkimusta täydennettiin kohdeyrityksissä tehtyjen teemahaastattelujen avulla.

Tutkimuksen toteuttaminen

Kyselytutkimus suoritettiin internetpohjaisena kyselynä syys-lokakuussa 2014 kohderyhmän yrityksille. Linkki kyselylomakkeeseen (liite 1) lähetettiin 118 sähköpostiosoitteeseen. Tutkimukseen osallistui 27 yritystä. Kyselylomakkeessa kysyttiin aluksi yrityksen perustietoja (yrityksen nimi, yhteyshenkilö, sähköposti ja puhelinnumero), jonka jälkeen olivat varsinaiset jätetutkimukseen liittyvät 10 kysymystä. Kyselytutkimuksen avulla saatiin jätteenkäsittelyn nykytilasta kohdeyrityksissä yleiskuva, jonka avulla pystyttiin kohdentamaan haastattelukysymykset vastaamaan tutkimuksen tarpeita. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa toteutetun kyselyn avulla kohderyhmän yritysten edustajat olivat ennakkoon tietoisia hankkeesta tehtävästä tutkimuksesta ja pysyivät paremmin asennoitumaan yksilöhaastatteluihin. Haastattelut suoritettiin HaminaKotkan sataman alueella toimivissa yrityksissä marraskuussa 2014. Haastattelut kestivät keskimäärin 30 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin haastattelujen jälkeen.

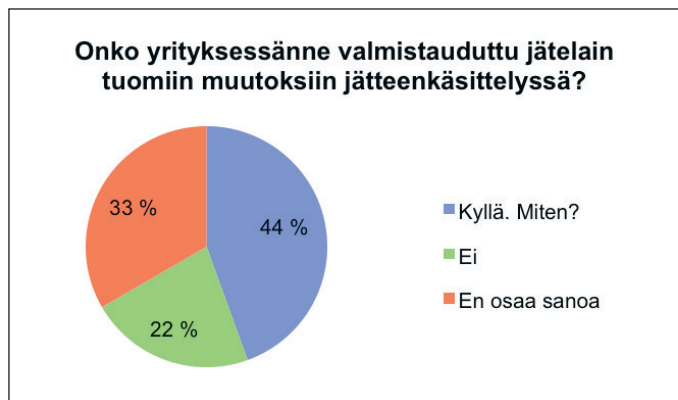
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA MUUT TOIMENPITEET

Kyselyn tulokset

Kyselyn kohderyhmään kuuluivat HaminaKotkan satamassa toimivat yritykset. Kyselyyn (liite 1) vastasi 27 yritystä. Kyselyyn vastanneiden joukossa oli ahtaus-, bulk-, kuljetus-, terminaali-/varastointi-, huolinta- ja konttipalveluja tarjoavia yrityksiä sekä nesteoperaattoreita.

Kyselyyn vastanneista 67 % oli tietoisia uudistuneen jätelain asettamista vaatimuksista yrityksen toiminnalle, 22 % vastanneista ei osannut sanoa ja 11 % ei ollut tietoisia uudistuneista vaatimuksista.

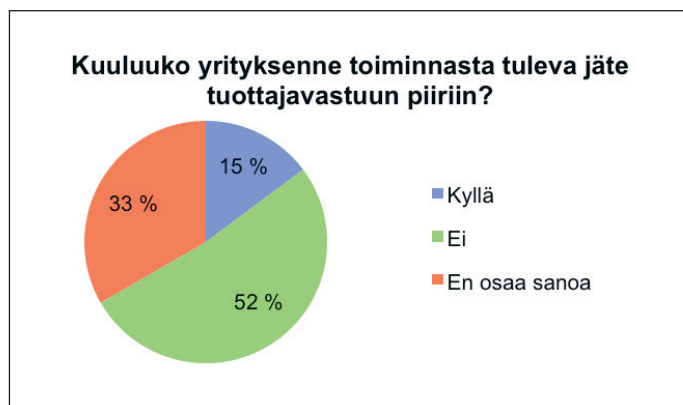
Kyselyssä selvitettiin myös yritysten valmistautumista jätelain tuomiin muutoksiin jätteenkäsittelyssä (kuva 3). Kolmasosa vastaajista ei osannut sanoa ja noin viidesosa ei ollut valmistautunut lakimuutoksiin. Vastaajista 44 % oli valmistautunut jätelain uusiin vaatimuksiin jätteenkäsittelyssä seuraavilla tavoilla:

Kuva 3. Sataman yritysten valmistautuminen jätelain tuomiin muutoksiin.

- huomioiden vastaanotettaessa jätettä raaka-aineeksi ja syntyvien jätteiden käsittelyssä
- jätteet kierrätetään
- toiminta täyttää jo nyt uudet vaatimukset
- ohjeistusta tarkennettu ja jätteen hävitykseen liittyvät erilaiset toiminnot ja välineet tarkastetaan vaatimusten mukaisiksi
- ei muutoksia nykyiseen toimintaan
- lakivaatimukset tunnistettu ja oma tilanne katselmoitu.

Tuottajavastuu on uuden jätelain myötä laajentunut. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat keräyspaperi, pakkaukset, sähkö- ja elektroniikkalaitteet, ajoneuvon renkaat, ajoneuvot, paristot ja akut. Uuden lain mukaan tuottaja (tuotteen pakkaaja/maahantuojana) vastaa pakkausten jätehuollosta ja siitä aiheutuvista kustannuksista. Jätehuolto on järjestettävä itse, tai se voidaan antaa tuottajayhteisön hoidettavaksi. Kyselyssä kysyttiin kuuluuko yrityksen toiminnasta tuleva jäte tuottajavastuun piiriin. Vastausten jakautuminen on esitelty kuvassa 4.

Kuva 4. Tuottajavastuun piiriin kuuluva jäte yritystoiminnassa.

Tuottajavastuullisuutta koskevat vastaukset jakaantuivat seuraavasti: Ei-vastauksia oli eniten 52 %, En osaa sanoa -vastauksia 33 % ja Kyllä-vastauksia 15 %. Kyllä-vastaukseen sisältyi jatkokysymys, jossa kysyttiin yrityksen kuulumisesta tuottajavastuuelvoitteen mukaisesti johonkin tuottajayhteisöön/tuottajarekisteriin. Vastausten mukaan 53 % vastaajista ei ollut liittynyt tuottajayhteisöön/tuottajarekisteriin, 20 % oli liittynyt johonkin tuottajayhteisöön/tuottajarekisteriin ja 27 % ei tiennyt asiaa. Kaikki tuottajarekisteriin kuuluvat yritykset olivat PYRissä eli Pakkausalan Ympäristörekisterissä.

Jätelain mukaan jätteenkäsittelyssä tulee noudattaa ns. etusijajärjestystä ja jätteiden seuranta ja valvontaa tehostetaan. Kyselyssä esitettiin väittämiä (taulukko 1 alla), jotka liittyvät etusijajärjestyksen noudattamiseen sekä mahdollisesti vaadittavaan kirjanpitoon ja seurantaan. Taulukon mukaan suurin osa vastaajista (24 henkilöä) on sitä mieltä, että vastaajan yritys toimii aktiivisesti jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi. Vastaajista 25 on sitä mieltä, että yrityksessä pyritään kierrättämään ja/tai hyödyntämään syntyvää jätettä. Kyselyn mukaan jätteiden omavalvontajärjestelmä on käytössä 14 yrityksellä.

Taulukko 1. Väittämiä etusijajärjestyksen vaatimuksista

	Kyllä	Ei	Yhteensä
Toimiiko yrityksenne aktiivisesti jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi?	24	3	27
Pyritäänkö yrityksessänne kierrättämään/hyödyntämään syntyvää jätettä?	25	1	26
Onko yrityksessänne käytössä jätteiden omavalvontajärjestelmä?	14	12	26

Seuraavaksi kyselyssä selvitettiin yrityksen toiminnasta syntyviä jätevirtoja. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada suuntaa antavaa tietoa kohderyhmän yritysten jätevirroista. Kyselyssä kysyttiin yleisesti yrityksen arviota jätteen vuosittaisesta määrästä ja jätteen nimitykset perustuivat vastaajien omiin jätelajeihin. Kohderyhmään kuuluvissa yrityksissä syntyi energiajätettä, puujätettä, energiajätettä, roskalavoja, kiinteää nestemäistä öljyjätettä, bitumijätettä, pahvia, paperia ja kartonkia, vaarallista jätettä, biojätettä, metallijätettä, elektroniikkaromua, yhdyskuntajätettä, rakennusjätettä ja kaatopaikkajätettä. Suuressa osassa vastanneista määriä ei tunnettu.

Kyselyssä selvitettiin myös yritysten jätteen jatkokäsittelyn erityisvaatimuksia. Kyselyyn vastanneet mainitsivat seuraavia erityisvaatimuksia: tietoturva, jäte on pääosin vaarallista jätettä, kierrätysmahdollisuus, ei mitään erityisvaatimuksia, ongelmajätettä, osa ongelmajätettä – kuka tahansa ei voi kuljettaa tai käsitellä, ongelmajätteet polttoon, puhdistus tai poltto.

Kysyttäessä yritysten tarvitsemasta jätteiden käsittelypalvelusta 25 vastaajaa oli sitä mieltä, että yrityksen jätteiden käsittelyyn löytyy palvelua tarjoava yritys. Vain yksi vastaajista oli sitä mieltä, että yrityksen jätteiden käsittelyä tarjoavaa yritystä ei löydy ja yksi vastaaja ei tiennyt vastausta.

Seuraavaksi kyselyssä kysyttiin yrityksen kiinnostuksesta sataman alueen yhteiseen jätehuoltoon. 15 vastaajaa oli kiinnostunut sataman alueen yhteisestä jätehuollosta, 11 ei osannut sanoa ja yksi vastaajista ei ollut kiinnostunut mahdollisuudesta yhteiseen jätehuoltoon.

Lopuksi kyselyssä selvitettiin vastanneiden kiinnostusta osallistua uuden jätelain muutoksiin liittyviin koulutuksiin. Vastaajista 12 ilmaisi kiinnostuksensa koulutuksiin, 11 henkilöä ei osannut sanoa ja kolme henkilöä ei ollut kiinnostunut koulutukseen osallistumisesta. Kiinnostaviksi koulutusaiheiksi mainittiin muun muassa alusten jätehuoltoon liittyvät kysymykset ja uuden lain käytännön tulkinta.

Haastattelun tulokset

Kyselytutkimusta täydennettiin kohderyhmän yrityksissä tehtyjen teemahaastattelujen avulla ja selvitettiin yrityksissä syntyviä jätelajeja sekä jätteiden hyötykäyttöä. Haastateltavat valittiin siten, että satamassa eri palveluja tarjoavat yritykset olivat otannassa mukana. Haastatteluja tehtiin marraskuussa 2014 seitsemän kappaletta.

Haastattelussa selvitettiin aluksi yritysten jätehuollon hoitoa ja millaisia haasteita jätehuollossa on tällä hetkellä. Haastatteluun osallistuneiden yritysten jätehuolto oli pääasiassa jätehuoltoon erikoistuneiden palveluyritysten hoidossa, yhdellä yrityksellä oli jätehuolto kilpailutuksessa haastattelu-aikaan. Palveluyrityksen valintaperusteina mainittiin muun muassa jäteastioiden tyhjennys- ja laitteistokustannukset ja luotettavuus jätehuoltoon valittaessa. Kohderyhmän yrityksiltä syntyi

seuraavia hyödynnettäviä jätteitä: suursäkkejä (1000–2000 l), pahvia, muovia, puuta, kuormalavoja, öljyä, metallia, toimistojätettä, työkonoiden jätettä vuodoista, jäte huollettavista koneista (pääasiassa öljyistä jätettä), kemikaaleja ja vaarallista jätettä.

Sataman yhteisestä jätehuollosta kysyttäessä yritykset olivat periaatteessa kiinnostuneita, mutta siitä pitäisi olla jotakin hyötyä yritykselle. Tulisi löytää keinoja, joilla se saataisiin mahdollisimman kustannustehokkaasti hoidettua ja ratkaisun olisi oltava välittömästi kustannuksia säästävä, ei vain pidemmällä aikavälillä tai välillisesti. Erään haastatellun mukaan ”samantyyppistä jätettä tuottavilla toimijoilla yhteinen jätehuolto voisi toimia”. Suurimmaksi tekijäksi nousivat kuitenkin kustannukset. Toisaalta sitä varten olisi todennäköisesti perustettava jonkinlainen väliorganisaatio ja sen oletettiin nostavan kustannuksia nykyisiä suuremmiksi. Jätehuoltotoimijoilla hallintaorganisaatio on jo valmiina. Toisaalta yhteistoimintaa ei pidetty tarkoituksenmukaisena, koska palvelu saatiin ”saman katon alta” ja kilpailutus tai eri toimijoiden käyttäminen toisi lisäkustannuksia. Yrityksiltä tuli sataman yhteiseen jätehuoltoon seuraavia ehdotuksia: keräystempaukset, keräyspisteet satamassa, pahvipaalain, vaarallisen jätteen keruupiste ja puunkeräyslava. Muina mahdollisina satamassa yhteisesti järjestettävänä toimintoina mainittiin muun muassa yhteinen kunnossapito ja siivous, erilaiset koulutukset (ensiapukurssit, tulityökortti- ja trukikorttikoulutus). Eräs haastateltava mainitsi, että kurssikustannukset voivat olla suuria, jos pitää matkustaa kauemmas saamaan koulutusta. Lisäksi koulutusasioissa mainittiin katto-organisaatio ja koulutuspankki, tietokut lakimuutoksista, työturvallisuus- ja turvallisuuskoulutukset, tulliasiat, yhteisharjoitukset satamassa, sammutusverkostoon liittyvät koulutukset ja kielikurssit.

Haastattelussa kysyttiin yrityksen oman jätteen hyödyntämisestä ja jonkun muun yrityksen sivumateriaalin ja jätteen hyödyntämisestä. Tällä hetkellä jätehuoltopalveluyritykset hoitavat pääasiassa hyödynnettävän jätteen ja kaatopaikkajätteen keräilyn, kuljetuksen ja valmistelun uudelleen käyttöön. Eräessä yrityksessä sivumateriaalin ja jätteen kierrätyksestä asiakasyritys saattoi antaa toimintaohjeita ja edellyttää niiden käsittelyltä tiettyjä toimia. Metallijätettä meni haastatelluita yrityksiltä lähellä sijaitsevaan metallijäteyritykseen sekä joitakin öljyjä ja metallijätettä meni kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön. Useat haastatelluista yrityksistä eivät voi toiminnan luonteesta johtuen käyttää muiden yritysten sivumateriaalia.

Uudistuneen jätelain mukaan jätteenkäsittelyssä tulee noudattaa ns. etusijajärjestystä (1. jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen, 2. valmistelu uudelleen käyttöön, 3. kierrätys, 4. muu hyödyntäminen ja 5. loppukäsittely). Haastateltavat kertoivat, että toiminnasta tulee aina jätettä ja siihen ei juuri voi vaikuttaa, koska tavara on turvattava kuljetuksen ajaksi, jätteen määrä on täysin sidoksissa toiminnan määrään, jätettä ei juuri pysty vähentämään, koska tavara (ja asiakas) vaativat tietyn pakkauksen. Haastateltavat pohtivat myös pahvijätteen, muovin ja jätepuun uudelleen käytön mahdollisuuksia ja kierrätystä.

Haastatelluista yrityksistä kaksi kuului jätteen tuottajan kirjanpitovelvoitteen piiriin. Yhdellä yrityksistä ei haastatteluhetkellä ollut jätteestään kirjanpitoa, mutta selvitysten jälkeen sen huomattiin olevan siihen velvoitettu. Jätekirjanpitovelvollinen on yritys, jonka toiminnasta syntyy vaarallista jätettä tai jätettä syntyy vähintään 100 tonnia jätettä vuodessa tai toiminta on ympäristöluvanvaraista tai toiminnasta syntyy yhdyskuntajätevesilietettä.

Projektin muut toimenpiteet

Jätelakiin liittyvät koulutustilaisuudet järjestettiin kyselyn jälkeen sekä Haminan, että Mussalon satamassa. Koulutuksiin osallistui noin 30 henkilöä eri yrityksistä. Paikalla oli ympäristöasiantuntija kertomassa ensisijaisesti lain tuomista muutoksista ja keinoista, joilla niihin voi vastata, lisäksi sivuttiin kierrätystä ja lajittelua.

Kuva 5. Ympäristöalan yritykset ja organisaatiot esittelivät toimintaansa loppuseminaarissa Haminassa. (Kuva: Enni Nieminen)

Hankkeen loppuseminaari järjestettiin marraskuun lopussa Haminan satamassa. Seminaarissa kuultiin ympäristöalan yritysten ja yhteisöjen puheenvuoroja muun muassa jätekirjanpidosta ja vaarallisista jätteistä (kuva 5). Puheenvuorojen jälkeen ympäristöalan yrityksille tarjottiin mahdollisuus verkostoitumiseen ja uusien kontaktien solmimiseen satamassa toimivien yritysten kanssa.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada suuntaa antavaa tietoa kohderyhmän yritysten jätevirroista. Tutkimuksen avulla onnistuttiin selvittämään pääasialliset jätelajit ja jätteiden syntyperä HaminaKotka Sataman alueella toimivissa, kyselyyn ja haastatteluihin osallistuneissa yrityksissä. Tutkimuksessa ei käytetty varsinaista EWC-koodeihin perustuvaa jätteiden luokittelua¹, vaan jätelajit ovat tutkimukseen osallistuneiden yritysten edustajien ilmoittamia jätelajeja. Satama-alueiden yrityksissä syntyi energijätettä, puujätettä, energijaetta, roskalavoja, kiinteää nestemäistä öljyjätettä, bitumijätettä, pahvia, paperia ja kartonkia, vaarallista jätettä, biojätettä, metallijätettä, elektroniikkaromua, yhdyskuntajätettä, rakennusjätettä ja kaatopaikkajätettä. Jäte syntyi useimmiten tuotteiden pakkaamisesta, varastoinnista tai kuljettamisesta ja jätteen määrän vähentämiseen pyrittiin jo kustannussyistä. Jätteenkäsittelyssä yritykset luottivat käyttämänsä jätteenkäsittelyorganisaation ammattitaitoon ja osaamiseen.

Kyselyssä kysyttiin yleisesti yrityksen arviota jätteen vuosittaisesta määrästä ja jätteen nimitykset perustuivat vastaajien omiin jätelajeihin. Jotkut kyselyyn vastanneista eivät osanneet sanoa vuosittaista jätemäärää. Tämä johtui joko siitä, ettei jätemääriä seurattu lainkaan tai kyselyyn vastannut henkilö ei tuntenut ko. asiaa. Pääasiassa haastateltujen yritysten edustajat olivat selvillä yrityksen toiminnasta syntyvän jätteen määrästä, sisällöstä, alkuperästä, lajista ja laadusta.

Lakimuutokset ovat aiheuttaneet muutospaineita erityisesti niille yrityksille, jotka eivät ole ottaneet jätehuoltoyritykseltä kokonaisvaltaista pakettia. Näiden yritysten tulee itse huolehtia lainmääräysten toteutumisesta omassa toiminnassaan. Kokonaisvaltaisen jätehuoltopalvelun tilanneissa yrityksissä toiminta on jo lain vaatimalla tasolla, koska jätehuoltoyritys huolehtii toteutuksesta järjestämällä esimerkiksi lajitteluasiat ja kirjanpitoa varten tarvittavat raportit.

¹ EWC-koodi - European Waste Catalogue. Koodisto luokittelee jätteet tilastointia ja seuranta varten.

Vuonna 2016 kaatopaikka-asetuksen siirtymäajan päättyessä saattaa ilmetä korotuspainetta jätehuoltomaksujen osalta, sillä jätteet on lajiteltava aiempaakin tarkemmin ja muodostuneelle jätteelle on keksittävä uusia käyttötapoja. Seminaarissa käytyjen keskustelujen perusteella ympäristöalan yrityksetkään eivät vielä osaa tarkasti kertoa kiristyvien määräysten vaikutuksista. Jätehuollosta tullaan kuitenkin todennäköisesti maksamaan aina enemmän, mitä vähemmän yrityksessä eri jätelajeja eritellään.

Satama-alueella syntyvät jätemäärät ovat toiminnan luonteesta johtuen käytännössä aina perusteltuja. Kuljetusta varten kuorma on tuettava asianmukaisesti, usein vaatimukset tulevat jo kuljetusratkaisun tai varastoinnin tilanneelta yritykseltä, joten satamassa toimivalle yritykselle jää hyvin vähän soveltamisvaraa. Lisäksi kuormien tuenta tai pakkaaminen kuljettamista ja varastointia varten on myös turvallisuuskysymys. Yleisesti ottaen syntyvälle jätteelle tarvittavat jatkokanavat ovat löytyneet, yleensä jätehuoltoyrityksen kautta. Joitakin jakeita, yleensä jätepuu, saatetaan toimittaa/antaa muille toimijoille.

Etusijajärjestyksestä tuli uudistuneessa lainsäädännössä sitova yleisvelvollisuus. Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että periaatteen ensisijainen tavoite, jätteen vähentäminen, on otettu sataman yrityksissä huomioon jo ennen lain muutoksia. Jätteen vähentämiseen pyritään jo kustannussyistä, vaikka laki ei siihen velvoittaisikaan. Jätteen kierrätys tai muu jätteen hyödyntäminen koetaan sataman yrityksissä luonnollisena, eikä hierarkian noudattamista pidetä rasitteena, vaan pikemminkin tärkeänä osana toimintaa ja parhaimmillaan säästöä tuovina toimenpiteinä. Varsinaisessa jätteenkäsittelyssä ja ympäristöosaamisessa luotetaan useimmiten jätehuollon ammattilaisiin.

Pääosalle sataman yrityksistä jätelain muutokset on jo huomioitu toiminnassa, osalla muutostoi-
menpiteet olivat käynnissä. Joukossa on kuitenkin myös niitä yrityksiä, joilla tieto lakimuutok-
sista ja sen vaikutuksista omaan yritystoimintaan oli vähäistä tai sitä ei ollut. Erityisesti tieto kir-
janpitovelvollisuuden ja tuottajavastuun laajenemisesta ei ollut saavuttanut kaikkia asianomaisia
yrityksiä. Projektin aikana tietoisuutta on pystytty kasvattamaan niin, että kohdeyrityksissä on
pystytty varmistumaan oman toimintansa lainmukaisuudesta. Hankkeen aikana saatiin oiettua
epäselvyyksiä muun muassa siitä, kuuluuko yrityksen toiminta tuottajavastuun piiriin ja eräs pro-
jektiin osallistuneista yrityksistä huomasi olevansa kirjanpitovelvollinen jätteestään, vaikka sitä ei
siihen mennessä ollut pidetty.

Jätelakiin tulleet muutokset saattavat edellyttää HaminaKotkan satamissa toimivilta yrityksiltä
oman toimintansa tarkastelua ja sopeuttamista lain mukaiseksi. Erityisesti tuottajavastuun ja kir-
janpitovelvollisuuksien laajeneminen voivat tuoda haasteita, mikäli yritys ei ole aiemmin velvoi-
tettu näihin vaatimuksiin. Myös etusijajärjestyksen muuttuminen sitovaksi yleisperiaatteeksi voi
vaatia uudenlaisia järjestelyjä. Kaatopaikkajätteen määrää on pyrittävä vähentämään ja etusijajär-
jestys vaatii kaiken jätteen hyödyntämistä ja kierrätystä ennen sen loppusijoitusta. HaminaKotkan
satamissa toimivat yritykset hoitavat jätehuoltonsa itsenäisesti jokainen omilla sopimuksillaan.
Sataman alueella ei ole yhteistä jätteenkeruuta, mutta vuosien varrella on järjestetty joskus tem-
pausluonteisia keräyksiä joillekin jätelajeille ja niiden toivottiin jatkuvan myös tulevaisuudessa.

Tulevaisuuden näkymät

Uusia liiketoimintamahdollisuuksia kartoitettiin yritysten ja jätteenkäsittelyä harjoittavien yritys-
ten tapaamisissa, joka järjestettiin loppuseminaarin yhteydessä. Yritysten jätehuollosta voidaan
todeta, että jätteiden lajittelu on useimmissa yrityksessä hyvin hoidettua ja jätteenkäsittely on yri-

tyksissä yleensä yhden tai kahden toimijan vastuulla. Lisäksi tehdyissä haastatteluihin selvitettiin satamassa toimivien yritysten yhteistoimintamahdollisuuksia. Sataman toimijoiden verkostoituminen ja yhteistyö jäteasiassa voisi poikia mahdollisesti muutakin yhteistä. Joiltakin yrityksiltä tuli uusia ideoita yhteistoiminnan kehittämiseen sataman yrityksissä. Tiedottamista varsinkin sataman yrityksiä koskevista lakimuutoksista pidetään tärkeänä ja tarpeellisena. Yritykset toivovat tietoisuuksien järjestämistä myös jatkossa. Yhteistoiminnallisesti järjestettäväksi koetaan parhaiten soveltuvan miltei koko toimintaympäristöä koskevat koulutukset ja tapahtumat. Sopivimpana yhteistoimintana nähtäisiin esimerkiksi ensiapukurssit, turvallisuus-, tulityö- ja trukkikortit, tulliasiat, yhteisharjoitukset satamassa sekä tietoisuuskurssit toimintaympäristön muutoksista.

Yhteinen jätehuolto sataman alueella koetaan haasteellisena, mutta toimiessaan se nähtäisiin hyvänä mahdollisuutena. Yritysten mukaan mahdollisesta sataman yhteisestä jätehuollosta on oltava hyötyä ja kustannussäästöä yritykselle. Haasteiksi koetaan eri yritysten väliset erot laatuvaatimuksissa ja jätteen määrässä. Ongelmaksi saattaa nousta jätehuoltomaksujen jyvittäminen yritysten välillä. Yhteinen jätehuolto vaatii taustalleen yhteisen organisaation ja sen pelätään pikemminkin nostavan kuluja, kuin tuovan säästöä. Samalla kuitenkin nykyisessä taloustilanteessa halutaan ratkaisusta välitöntä kustannusetua, eikä vasta pidemmällä aikavälillä. Uusi liiketoiminta saattaakin olla mahdollista enemmän välillisesti, jolloin jätteitä noutaville yrityksille avautuisi enemmän vaihtoehtoja jätteiden jatkokäsittelylle.

Toisaalta jätehuollossa pienet yritykset voisivat saada kustannushyötyä kun yhdistäisivät niitä jätehuollon osia tai jätejakeita, joita yrityksissä ei tule niin suurta määrää, että jätehuoltoyritysten olisi mahdollista hoitaa niitä ns. nollajätteenä. Toisin sanoen riittävän suuri määrä jotakin tiettyä hyödynnettävää jätettä voitaisiin hoitaa maksutta, koska jätehuoltoyritys saisi jätteen käsittelyn kustannuksia takaisin joko tuottamalla siitä raaka-ainetta toisaalle tai hyödyntämällä se energiana. Näitä jätejakeita yhdistämällä vähemmän jätettä tuottavat yritykset saisivat mahdollisuuden kustannustehokkuuden parantamiseen, joka ei siis olisi mahdollista yrityksen omilla jätemäärillä.

Jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä yritysten saattaa olla vaikea saada kattavaa tietoa yritystoimintaa koskevista muutoksista. Jätelain osalta koulutus tuli kohderyhmälleen tarpeeseen, sillä vaikka osalla yrityksistä toiminta oli jo lain edellyttämällä tasolla ja asianmukaista, osa yrityksistä ei ollut edes tietoinen kyseisen lain muutoksista. Tiedottaminen muutoksista on tärkeää paitsi asianmukaisen toiminnan, myös kilpailukykyyn säilymisen kannalta. Mitä aiemmin tieto saavuttaa yrityksen, sitä paremmin niissä pystytään muutoksiin valmistautumaan.

LÄHTEET

European Comission. 2014. Waste Framework Directive. Saatavilla: http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/end_of_waste.htm [viitattu 24.9.2014]

HaminaKotka Satama Oy. Saatavilla: <http://www.haminakotka.fi/fi/haminakotka-satama-oy> [viitattu 18.9.2014].

Järvinen, Kaija. 2013. Jätelain muutokset ja tulkinnat. Saatavilla: https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/1933438/hamely_jatelain_muutokset_ja_tulkinnat_2013-11-27/1418a94a-d785-40b8-b92a-d607703dc4e6 [viitattu 24.9.2014]

Jätelaki 646/2011. Finlex. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120179>

Pirkanmaan ELY-keskus. 2014. Linjausmuistio PIRELY/1781/2014. Tuottajan määrittelmä.

PYR. Pakkausalan Ympäristörekisteri. Saatavilla: <http://www.pyr.fi/> [viitattu 7.11.2014]

SYKE. Suomen Ympäristökeskus. Yhdyskuntajätteen jakautuminen hyödyntämiseen ja käsitteilyyn vuosina 2006-2012 sekä vuodelle 2016 asetettutavoitetaso.

Tilastokeskus. Liitetaulukko 2. Jätteiden kertymät sektoreittain ja jätelajeittain vuonna 2011. Saatavilla: http://tilastokeskus.fi/til/jate/2011/jate_2011_2013-05-17_tau_002_fi.html

Valtioneuvoston asetus jätteistä 179/2012. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120179> [viitattu 7.11.2014]

Valtioneuvoston asetus kaatopaikoista 331/2013. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130331> [viitattu 7.11.2014]

Ympäristö.fi. 2013. Tuotevastuu jätehuollossa. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/tuottajavastuu> [viitattu 25.9.2014]

Ympäristöministeriö. 2012. Ajankohtaista jätelain uudistuksesta. Saatavilla: http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Ymparistonsuojelun_valmisteilla_oleva_lainsaadanto/Jatealan_lainsaadannon_kokonaisuudistus [viitattu 4.9.2014]

Uuden jätelain käytännön haasteet

Perustiedot

Yritys
 Kontaktihenkilö
 Sähköposti
 Puhelinnumero

1. Onko yrityksenne tietoinen uudistuneen jätelain asettamista vaatimuksista yrityksen toiminnalle?
 Kyllä Ei En tiedä
2. Onko yrityksessänne valmistauduttu jätelain tuomiin muutoksiin jätteenkäsittelyssä?
 Kyllä Ei En tiedä
 Miten? (Voitte tarvittaessa jatkaa kääntöpuolelle)
3. Kuuluuko yrityksenne toiminnasta tuleva jäte tuottajavastuun piiriin?
 Kyllä Ei En tiedä
4. Jos vastasitte kyllä, onko yrityksenne jo liittynyt tuottajavastuuvälvoituksen mukaisesti johonkin tuottajayhteisöön/tuottajarekisteriin?
 Kyllä Ei En tiedä
 Mihin?
5. Jätelain mukaan jätteenkäsittelyssä tulee noudattaa ns. etusijajärjestystä ja jätteiden seuranta ja valvontaa tehostetaan. Seuraavat kysymykset liittyvät näihin vaatimuksiin.
 Ympyröikää sopiva vaihtoehto jokaisen kysymyksen kohdalla (Kyllä/Ei)

 Toimiiko yrityksenne aktiivisesti jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi? K/E
 Pyritäänkö yrityksessänne kierrättämään/hyödyntämään syntyvää jätettä? K/E
 Onko yrityksessänne käytössä jätteiden oma valvontajärjestelmä? K/E
6. Mitä jätevirtoja yrityksenne toiminnasta syntyy? (jatkaa tarvittaessa kääntöpuolelle)
 Merkitkää arvio jätteen vuosittaisesta määrästä jätevirran perään
7. Mitä erityisvaatimuksia yrityksenne tuottaman jätteen jatkokäsittelyllä on?
8. Tarjoaako joku yritys tarvitsemaanne jätteiden käsittelyä?
 Kyllä Ei En tiedä
9. Onko yrityksenne kiinnostunut mahdollisuudesta sataman alueen yhteiseen jätehuoltoon?
 Kyllä Ei En tiedä
10. Olisiko yrityksenne kiinnostunut osallistumaan uuden jätelain muutoksiin liittyvään koulutukseen?
 Kyllä Ei En tiedä
 Voitte halutessanne lisätä tähän, mistä aihealueesta erityisesti haluaisitte lisätietoa

KYAMK

University of Applied Sciences